



GEORGICA IV

AF LENE CARLSKOV

Georgica IV

A Practical Handbook of Bee Culture with some Observations upon the Segregation of the Queen

Dette bliver ikke nogen strengt videnskabelig artikel. Dette bliver et sammensurium af egne observationer og erfaringer, der på tarvelig manér kastes ud over fjerde bog af Vergils *Georgica*. Som bekendt beskæftiger denne del af værket sig med biavl, og i det efterfølgende vil jeg forsøge at se på teksten med en biavlens briller, for meget tyder på, at man herigennem får vigtige fingerpeg om, hvornår noget særligt er på færde i de landlige heksametre. Jeg har ikke benyttet mig af specialleksika for at nå til denne konklusion, blot forladt mig på den viden, som det er lykkedes mig at opsamle som medhjælper for en praktiserende biavler. Da den eneste større ændring, der i grunden er sket inden for bihold de sidste to tusinde år, er opfindelsen af henholdsvis de bevægelige tavler og honningslyngen, vil jeg endda være fræk og påstå, at jeg kan gøre det med god samvittighed.



Selvom Vergil har brugt flere landbrugsfaglige forfattere som kilder til sine fire bøger, er det en alment anerkendt sandhed, at *Georgica* ikke er tænkt som en håndbog for den uerfarne bonde. Som det senere vil fremgå, kunne det faktisk få katastrofale konsekvenser, om alle hans anvisninger blev taget for gode varer, men det ændrer ikke ved det faktum, at der i fjerde bog er lange passager, der er lige så relevante i dag som dengang. Det virker passende at begynde med det grundlæggende, nemlig hvordan man bør opstille sine stader. Vergil skriver:

GEORGICA IV AF LENE CARLSKOV

"palmaque vestibulum aut ingens oleaster inumbret" (vers 20)

(og lad palmen eller den umådelige vilde oliven beskygge indgangen.)

Til sammenligning kan man i Haandbog i Biavl, det danske standardværk fra 1944, finde denne passage i kapitlet "Hvorledes begynder man Biavl?"

"... eller – hvis det er muligt – stille dem [staderne] således, at et Træ kan kaste skygge paa Forsiden [hvor indgangen sidder] i et Par af de hedeste Middagstimer." (Jensen, Gert Holst s: 90,1, 1944)

Man vil bemærke, at her anbefales der kun et par timers skygge, men forskellen kan uden tvivl forklares med de højere temperaturer på den italienske halvø.



Bigård i solskin. Tilladelse venligst givet af Lene Kiel Jensen. Billedet kan ses i sin originale sammenhæng på <http://www.honningsiden.dk/5209097>

Før han beskriver stadernes rette placering, nævner Vergil også, at der skal være gode vandforhold i området (vers 18-19). Senere kommer det imidlertid frem, at vand alene ikke er nok:

GEORGICA IV AF LENE CARLSKOV

“In medium, seu stabit iners seu profluet umor,/ transversas salices et grandia conice saxa, / pontibus ut crebris possint consistere et alas/ pandere ad aestivum solem...” (vers 25-28)

(Om vandet står stille eller flyder frem, smid pilegrene på tværs og store klipper i midten, så at de kan stille sig på tætstående broer og brede vingerne ud mod den sommerlige sol...)

I Haandbog i Biavl finder man dette stykke i anden spalte på side 90:

“Bierne bruger i Foraars- og Sommertiden betydelige Mængder af Vand. Hvis der derfor ikke i Nærheden er Steder, hvor de kan hente dette, eller hvis saadanne Steder er stærkt forurenede eller af saadan Beskaffenhed at mange Bier drukner, bør man indrette et kunstigt Vandingssted i Bigaarden.”

Denne gang er ligheden måske nok mindre åbenlys ved første øjekast, men ser man hinsides formuleringen, er indholdet i bund og grund det samme. Vergil tager højde for, at honningbier har brug for adgang til rigelig væske, for han anbefaler, at der både er kilder, en lille bæk og et stillestående kær (vers 18-19), hvad der ellers umiddelbart kunne virke som en ødselhed af vand. I og med at han insisterer på, at kilderne skal være *liquidi* (vers 18), lader han også til at være klar over, at kvaliteten af vandet ikke er ligegyldig, selvom det selvfølgelig ville være tåbeligt at udelukke, at de klare kilder kan være et poetisk snarere end et fagligt valg. Dertil har han øje for en fare, der ellers går de flestes næse forbi, nemlig biernes druknedød. Få ting er så ynkelige som en gennemblødt bi, og hvis ulykken er ude, er den sjældent i stand til selv at redde sig i land. Det er derfor, det anbefales, at man kaster sten og pilegrene i vandet, således at vandingsstedet ikke bliver dybt nok til at muliggøre en drukning. Haandbog i Biavl anbefaler andre løsningsmodeller, men fra virkelighedens verden kan det nævnes, at i forhenværende biavler cand. agro. Torben Carlskovs ene bigård, blev bierne vandet fra en stor balje fyldt op med småsten (for dem *grandia saxa*). Den anden bigård befandt sig i øvrigt netop i et engområde med klare kilder, små bække og stillestående kær.

Efter disse beskrivelser følger nu et lille katalog over vækster, som biavleren bør plante omkring sin bigård (vers 30-32). Det må underforstås, at formålet med dette er, at bierne skal have nogle gode trækplanter lige ved døren. I Haandbog i Biavl er et helt kapitel viet til et lignende katalog, og af de mange planter, der nævnes, er det værd at bemærke, at den timian, som Vergil nævner i vers 31, også optræder her (Jensen,

GEORGICA IV AF LENE CARLSKOV

Gert Holst s: 340,2-341,1, 1944). Når dette er sagt, lad det så blive tilføjet, at undertegnede selv har oplevet, at jordstykker i bigårdens nærhed er blevet tilsået med honningurt, at der har været jubel i hjemmet, når det kom frem, at en nabo ville beplante sin mark med raps, og at bifamilier lige frem er blevet flyttet, når der var mulighed for at få adgang til særligt attråværdige træplanter.

Ud fra disse eksempler skulle det gerne fremgå, at Vergils anvisninger – trods den poetiske frihed – flere steder ligger uhyre tæt op ad håndbogens, og derfor er det vel forståeligt, at man som biavler bider mærke i *Georgica* IV. De færreste forventer at finde fagspecifikke anvisninger, der kan bruges uændret, i et digt, der er skrevet før vor tidsregning. Men netop på grund af denne nøjagtighed, bliver de fejlagtige oplysninger så meget mere iøjnefaldende. Her menes der ikke de små svipsere, som f. eks. at dronningen kaldes en konge, eller at arbejderne kaldes hanner og dronerne hunner. Først i det attende århundrede blev det påvist, hvilket køn de forskellige medlemmer af bifamilien har, og i praksis har det ingen betydning for biavlerens arbejde. Den store fejl, den der får folk til at tage sig til hovedet og jamre, er hele passagen om biernes interne strid.

At det skulle kunne ske, at en familie deler sig op indbyrdes og begynder at bekriige hinanden, kan på det bestemteste afvises. Efter første gennemlæsning af passagen blev både forhenværende biavler cand. agro. Torben Carlskov og biavler maskinmester Niels Frank Carlskov konsulteret, og ingen af dem havde nogensinde oplevet det beskrevne fænomen, der i øvrigt heller ikke nævnes i den ellers meget omfattende Haandbog i Biavl. Hvad mere er, var der heller ikke nogen anden forekomst, der af de adspurgte biavlere blev foreslået som den misforståede oprindelse til beskrivelsen. Til gengæld er det ikke så tosset gjort at anføre, at en håndfuld støv skulle kunne opløse det fiktive slag: Det er i hvert fald et gammelt råd, at påkastning af jord eller vand skulle kunne få en sværmende bifamilie til at søge mod jorden. (Jensen, Gert Holst, s: 125, 1944)

Men vi er stadig ikke nået til det afgørende punkt: at biernes borgerkrig er et ikke-eksisterende fænomen, betyder ikke, at datidens faglitteratur ikke kan have rummet seriøse beskrivelser af den, og igen ville det ikke have nogen reel indflydelse på familien, om biavleren har troet, at der kunne opstå fraktionsdannelse i kuben. Det afgørende punkt er spørgsmålet om udskillelsen af dronningen.

Vergil skriver, at den interne splittelse skyldes, at der findes to konger i staden: en god, der er slank og har

GEORGICA IV AF LENE CARLSKOV

smukke gyldne skæl, og en dårlig, der er misfarvet og slæber sin opsvulmede bug efter sig. Det anbefales, at man finder den dårlige og klemmer den ihjel, så ikke hele familien fordærves (vers 88-102). Problemet er blot, at Vergils beskrivelse for en biavler grangiveligt lyder som beskrivelsen af en æglæggende dronning, og hvis den slås ihjel, er bierne i knibe. Modsat hvad Vergil skriver, er det nemlig sjældent, at der er mere end een monark i stedet. Når bierne er i bekneb for en dronning, frembringes der ganske vist flere dronningelarver på een gang, og når de udklækkes, slås de rigtig nok på liv og død, men det sker inde i stedet, og arbejderbierne bemærker det ikke. Flere dronninger i en kube forekommer, når bifamilien føler trang til at sværme, men i det tilfælde vil den gamle dronning som regel tage af sted med sværmen, før den nye dronning overhovedet er kommet ud af sin puppe, og derfor kommer der ingen konflikt (desuden er sværmende bier meget fredsommelige).

Der kan ske et såkaldt fredeligt dronningeskifte, hvor arbejderne frembringer en ny dronning på grund af den gamles gebrækkeligheder. Det kunne måske lyde, som om det var herfra, inspirationen til fortællingen om den gode og den dårlige bikonge stammer, men tværtimod at vise tegn på splittelse klynger bierne sig straks efter den nye dronnings udklækkelse sammen om den gamle, indtil den dør af overophedning. Det korte af det lange er altså, at slår man den grimme, opsvulmede bikonge ihjel, efterlader man bifamilien uden mulighed for at reproducere sig selv. I et nødstilfælde som dette vil arbejderne fylde flere celler med nyudklækkede arbejderlarver med gelé royale og efterfølgende ombygge dem til dronningeceller, men herudaf kommer netop dårlige dronninger, der er mindre frugtbare.

Nu om dage kan man få kvalitetsdronninger tilsendt med posten, men uanset, hvordan man ser det, ville det altså for datidens biavlere have været yderst uheldigt at følge Vergils råd. Man kan spekulere på, hvorfor han så giver det. Een mulighed er, at man vitterligt har troet, at det forholdt sig sådan, som han skriver. Mere udbredt er det vist at antage, at han ganske enkelt hengiver sig til sin poetiske frihed og lader de højt besungne bier deltage i et episk slag (se f. eks. Foss (1965) s: 80-81). Tager man de førnævnte biavlerbriller på, er det imidlertid vanskeligt ikke at tænke, at det stikker dybere end dét. Skønt sproget er poetisk, er mange af Vergils anvisninger jo særdeles brugbare. Dertil kommer det, at han beskriver bierne så præcist: Enten har han besiddet en nærmest uhyrlig forestillelsessevne, eller også har han selv været med, når der blev fedtet rundt med voks og honning på en vindstille dag. Derfor er min tese, at denne voldsomme afvigelse fra det fagligt korrekte er et tegn på, at han i beskrivelsen af slaget mellem den gode og den dårlige konge ikke længere taler bar og blot om bier.

GEORGICA IV AF LENE CARLSKOV



Det er kendetegnende for en bifamilie, at hvert eneste individ (bortset fra de nassende droner), arbejder for det fælles bedste, og det er almindeligt at antage, at Vergils beskrivelse af denne harmoni er ment som en revselse af og et ideal for det romerske folk. Når det først er slået fast, at biernes borgerkrig er et særdeles fiktivt fænomen, bliver det derfor nærliggende at se kampskildringerne som et billede på de indre stridigheder, der på tidspunktet for *Georgicas* forfattelse havde hærget det romerske imperium i mange år. Hvilken del af forløbet, der mere specifikt hentydes til, blive tydeligt, når man studerer beskrivelsen af de to konger og deres respektive soldater. Den smudsige bikonge, der æreløst slæber sit laskede underliv efter sig, og undersåtterne, der blindt følger hans eksempel, er legemliggørelser af de fordomme, der allerede i århundreder havde hersket mod de orientalske folkeslag. Det virker derfor meget sandsynligt, at den dårlige bikonge repræsenterer Marcus Antonius, der jo netop blev beskyldt for at have givet efter for den dekadente, ægyptiske kultur. Til gengæld kan den slanke, energiske bikonge i det gyldne panser næppe kan være nogen anden end den unge Octavian. Med eet giver det mening, at biavleren skal trodse al

GEORGICA IV AF LENE CARLSKOV

fornuft og dræbe den opsvulmede konge, for det er ikke virkelighedens befrugtede dronning, han har med at gøre, men derimod en asiatisk despot in spe, der kun venter på at fordærve den del af det romerske folk, der stadig holder stand mod ham. Noget positivt er der i midlertid også i de stridbare vers: Som kongen er, så er folket (vers 95). Implicit ligger det, at hvis den dårlige konge besejres og den gode kommer til magten, kan den hele familie bringes på ret køl, også de frafaldne bier, der blev forlokket til at følge tyrannen. Hele beskrivelsen af biernes splittelse og forsoning er med andre ord udtryk for en håbefuld formodning om, at det romerske folk under Octavians ledelse ville blive forbedret og forenet som bifamilien efter den afsluttede borgerkrig.

Det er lidet sandsynligt, at *Georgica* var ment som en afløser for de allerede eksisterende værker om landbrugskunsten, og forhåbentligt er den heller aldrig blevet brugt som sådan. Ikke desto mindre skulle det nu gerne være bevist, at Vergil i den fjerde bog faktisk tog stoffet alvorligt og også behandlede det ganske kompetent, hvad end det nu skyldes personlig erfaring eller en medfødt fornemmelse for biavl. Det er bemærkelsesværdigt, at det sted, hvor han fjerner sig længst fra de nutidige håndbøger, også er et sted, hvor der virkelig kan tolkes i teksten. Netop derfor virker det rimeligt at antage, at der er mening bag det pludselige bortfald af faglighed, at den hovedrystende mangel på korrekthed så at sige fungerer som et udråbstegn, der gør læseren opmærksom på, at der hér er noget særligt på færde. Om det samme gør sig gældende i de første tre bøger, må afgøres af en med erfaring udi jordbrug og kvæghold.

GEORGICA IV AF LENE CARLSKOV

Litteratur:

Som det blev nævnt allerede i indledningen er dette ikke en strengt videnskabelig artikel, og derfor er der kun blevet benyttet to stykker sekundærlitteratur, nemlig:

Foss, Otto, 1965. Vergil, København

Jensen, Gert Holst, 1944. Haandbog i Biavl, København

Hvor andet ikke er angivet, står forhenværende biavler cand. agro. Torben Carlskov inde for sagligheden af bipassagerne.

Latinske citater stammer fra:

Vergili Opera, 1955. ed. F. A. Hirtzel, Oxford

Oversættelserne er foretagne på egen hånd.

Den lange undertitel stammer fra Arthur Conan Doyles novelle 'His Last Bow'.